

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Рішення про відкриття кафедри очних хвороб було прийнято у вересні 1869 року, а у березні 1870 року — клініки очних хвороб. До цього курс теоретичної офтальмології читали на лекціях з теоретичної хірургії професори В.В. Беккер, Г.Д. Цільхерт і Х.Я. Гюббенет. Саме вони заклали фундамент і традиції вітчизняної офтальмології.

Так, у 1852 році Х. Я. Гюббенет привіз до Києва із закордонної поїздки очне дзеркало, яке в 1851 р. винайшов відомий німецький фізик і фізіолог Герман Гельмгольц. За допомогою цього дзеркала, яке стало "пращуром" офтальмоскопа – основного приладу сучасного офтальмолога, можна було досліджувати очне дно. Отже, офтальмоскопія, як найважливіший метод дослідження ока, розвивалася у Києві практично водночас із Західною Європою.

Слід зазначити, що Х.Я. Гюббенет підтримував тісні наукові контакти з відомим віденським офтальмологом Фердинандом Альтом, який був делегатом від Росії на 2-му міжнародному з'їзді офтальмологів у Парижі в 1862 р. Його перу належать оглядові статті про стан офтальмологічної допомоги в Європі, про роботу очних клінік і зустрічі з відомими офтальмологами.

Проте, можливості одержати відомості з практичної офтальмології та офтальмохірургії студенти університету були зобов'язані виключно професорові Володимирі Опанасовичу Караваєву – організатору та першому деканові медичного факультету, талановитому хірургові, якого М.І.Пирогов вважав одним з кращих своїх учнів. В.О. Караваєв багато й успішно оперував на очах, він суттєво вдосконалив одну з основних очних операцій – екстракцію катаракти. Його пропозиція робити розтин передньої камери під час екстракції катаракти по лімбу зверху, а не знизу, як це робили раніше, і до цього часу залишається методом вибору хірурга-офтальмолога.

ЗАВІДУВАЧІ КАФЕДРИ ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

Олександр Володимирович Іванов (1836-1880)

Першим завідувачем кафедри очних хвороб став професор **Олександр Володимирович Іванов** (1836-1880). Викладали очні хвороби на III та IV курсах, лекції з офтальмології читали по 3 години на тиждень у пристосованому приміщенні. Клініка мала амбулаторію та стаціонар на 10 ліжок. Незважаючи на досить скрутні умови, лікувальну роботу проводили велику. Так, за роки, коли кафедру очолював проф. О.В.Іванов (1870-1880), було прийнято в амбулаторії 20 120 хворих (у середньому по 2560 хворих на рік), через стаціонар пройшли 1259 хворих, 90% з яких було прооперовано.

О.В.Іванов – перший директор головної клініки Київського університету і основоположник патологічної анатомії в офтальмології. Його роботи присвячені мікроскопічній анатомії всіх тканин ока. Праці професора О.В. Іванова одержали найвищу оцінку за кордоном, де були й надруковані. Він мав відмінну репутацію практичного лікаря, відомого в усій Росії.

Офтальмологія була на стадії становлення і тільки-но відокремлювалась від кафедри теоретичної хірургії, проте вже в цей початковий її період, коли з'явилися перші офтальмологи, наукові роботи О.В.Іванова були взірцем і сягали надбань Західної Європи.

Олександр Володимирович закінчив медичний факультет Московського університету в 1859 р., працював і лікувався за кордоном. У Монпельє він познайомився з А. Пагенштехером, який і вплинув на вибір молодим науковцем своєї спеціальності. У Вюрцбургу О.В. Іванов працював в анатомо-гістологічній лабораторії Г.Мюллера, потім у клініках Кнаппа, Альта та ін.

У 1867 р. О.В. Іванов повернувся до Петербурга і в Медико-хірургічній академії захистив докторську дисертацію "Матеріали для нормальної і патологічної анатомії кришталика", у 1869 р. був обраний екстраординарним професором щойно організованої кафедри очних хвороб Київського університету. Клініку було відкрито пізніше, 22 березня 1870 року.

Як педагог і лектор О.В. Іванов належав до найкращих професорів університету. Блискучий знавець будови ока, він впроваджував ці знання в усі клінічні лекції.

Праці Олександра Володимировича Іванова присвячені мікроскопічній, нормальній та патологічній анатомії ока, набряку й запаленню сітківки та зорового нерва, захворюванням кон'юнктиви та рогівки тощо. Його класичні наукові праці з морфології фліктен, будови кришталика, набряку сітківки і сьогодні вважаються фундаментальними. О.В. Івановим написано 27 та опубліковано 11 оригінальних наукових робіт.

Андрій Васильович Ходін (1847-1905)

З 1881 до 1903 р. кафедру очолював професор Андрій Васильович Ходін (1847-1905), який до цього був приват-доцентом Санкт-Петербурзької військово-медичної академії. В цей період офтальмологію викладали на IV і V курсах. Студенти слухали 70 двогодинних лекцій, а також були кураторами хворих з обов'язковим захистом історій хвороб. Це було нововведенням професора А.В.Ходіна.

Після переведення клінік університету в нові приміщення на Бібіковському бульварі (нині бульвар Тараса Шевченка) очну клініку було розширено з 10 до 25 ліжок, одержано хорошу амбулаторію, окрему аудиторію для читання лекцій, а в 1893 р. побудовано очну операційну (до цього очні операції робили безпосередньо у палатах на ліжках). Завдяки цьому значно підвищилась ефективність лікувальної роботи. З 1881 по 1890 р. амбулаторну допомогу було надано 102 хворим (в середньому 174 хворих на рік). Хірургічна допомога, як і раніше, була досить активною, проте через відсутність суворої асептики відсоток післяопераційних ускладнень був досить високий.

Так, після екстракції катаракти близько 10% очей гинули від панофтальміту.

І ще один цікавий факт. З 1884 р. професор А.В.Ходін почав видавати в Києві перший російський офтальмологічний журнал "Вестник офтальмологии", який і нині друкується у Москві і є основним журналом офтальмологів країн СНД.

Праці А.В.Ходіна присвячені вивченню питань рефракції ока, світловідчуття, кольоровідчуття, фізіології очних м'язів, клініки очних хвороб. Він – автор посібників з офтальмології: "Практична офтальмологія" (п'ять видань), "Курс очних операцій", "Офтальмоскопія та її застосування в офтальмології і загальній медицині", "Про визначення симуляції сліпоти і слабкості зору". І досі актуальною є його докторська дисертація "Про точку обертання в очах з різною рефракцією". Всього А.В. Ходіним було опубліковано 23 наукові праці.

Професор А.В. Ходін був засновником Київської офтальмологічної школи. З київської очної клініки вийшли професори та доценти О.Ф. Шимановський, М.А. Левитський, А.Г. Васютинський, А.Ф. Румянцева, А.А. Холина, Ю.Н. Шевчук, І.А. Кореневич та ін.

Олександр Федорович Шимановський(1860-1918)

У 1903-1918 рр. кафедру очолював професор Олександр Федорович Шимановський (1860-1918) – вихованець медичного факультету Київського університету. Талановитий лектор, проф. О.Ф. Шимановський багато часу і сил віддавав педагогічній діяльності. У 1909 р. він ввів обов'язкові для студентів практичні заняття, де майбутні лікарі засвоювали клінічні методи дослідження ока, займалися клінічним розбором хворих і написанням історій хвороб.

Багато уваги О.Ф.Шимановський приділяв також лікувально-консультативній роботі, вникаючи в усі деталі

життя й роботи клініки. Для свого часу він був видатним хірургом-офтальмологом. Праці О.Ф.Шимановського присвячені вивченню проблеми пересадки рогівки. В 1893р. він першим в Росії здійснив повну гомопластичну пересадку рогівки, взявши трансплантат з ока, видаленого у хворого на глаукому.

Вперше у світі в 1911 р. він зробив трьом пацієнтам пересадку переднього відділу ока – операцію, яка і нині є екстраординарною. Цією операцією О.Ф. Шимановський передбачив досягнення сучасної трансплантології. Він вказав на можливість використання для пересадки трупної рогівки, збереженої при зниженій температурі.

Підводячи підсумки своєї роботи в галузі пересадки рогівки за 18 років (1893-1911), О.Ф. Шимановський зробив висновки, які значно випереджали той час. Він відзначив, що матеріалом для пересадки рогівки може бути лише око людини – живої або від трупа.

Висновок проф. О.Ф. Шимановського про широку можливість збереження трупних очей для пересадки при зниженій температурі не був, однак, застосований на практиці ані ним самим, ані іншими київськими офтальмологами того часу. Через 29 років, у 1931 р, в Одесі трансплантацію рогівки, взятої з трупного ока, яке тривалий час зберігалось при зниженій температурі, вперше в світі здійснив академік В.П.Філатов. Ця найвідоміша операція, яка допомогла зберегти зір багатьом сліпим, - результат наполегливої праці його попередників, найголовнішим з яких слід вважати О.Ф. Шимановського.

Понад 30 наукових праць проф. О.Ф.Шимановського відзначалися оригінальністю думки та незалежністю суджень, зокрема «Про сутність трахоми», «Про пульсуючий екзофтальм», «Про пересадку переднього відділу ока».

Іван Юлійович Руберт (1874-1934)

Після смерті ушавленого вченого з 1919 по 1921 р. кафедрою завідував його учень – Іван Юлійович Руберт (1874-1934), який дбайливо зберігав усі традиції свого вчителя. Пізніше він очолив кафедру у Ризі. Професорові І.Ю.Руберту належить класична експериментальна робота "Про туберкульозно-алергічну природу та гістологічну структуру фліктен". Нарешті І.Ю. Руберт досліджував фліктени мікроскопічно.

Фотознімок препарату фліктени І.Ю. Руберта був вміщений Аксенфельдом у його відомому керівництві з підписом «Фліктена за Рубертом». Крім згаданих робіт, І.Ю. Руберт під час київського періоду діяльності опублікував ще роботу про сидероз очного яблука, а в 1918 році — книгу «Про розлади зору при хронічному отруєнні денатурованим спиртом».

За період, коли кафедру очолювали О.Ф. Шимановський та І.Ю.Руберт (1903-1921), було прийнято 212188 амбулаторних хворих (в середньому по 11 718 чоловік на рік), в стаціонарі лікувалися 3713 хворих. Хірургічна активність була високою, до того ж значно зменшилася кількість післяопераційних ускладнень, передусім завдяки впровадженню суворої асептики під час операцій. Процент загибелі ока після екстракції катаракти знизився з 9,6 до 1,35 відсотка.

У 1920 р. відбулася знаменна подія, на базі медичного факультету Київського університету був створений Київський медичний інститут. Це позитивно позначилося і на житті колективу кафедри очних хвороб.

Михайло Андрійович Левитський (1870-1942)

У 1922 р. завідувачем кафедри очних хвороб Київського медичного інституту було обрано Михайла Андрійовича Левитського (1870-1942).

Клініку очних хвороб у 1923 р. переведено в триповерховий будинок по вул. В. Гершуні (нині вул. Гончара, 33). Тут розмістився стаціонар на 40 ліжок з окремими операційною, перев'язочною, фізкабінетом, лабораторією, навчальними кімнатами і великою амбулаторією. Проф. М.А. Левитський приділяв велику увагу оснащенню клініки діагностичною апаратурою (щілинною лампою, рефрактометром, офтальмоскопом, адаптометром, камерою для фотографування очного дна). Це дозволило значно підвищити ефективність лікувальної роботи кафедри і проводити навчання студентів на сучасному рівні.

В цей період практична підготовка студентів визначалася високою якістю. Студентський науковий гурток почав працювати на кафедрі у 1934 році, він був організований професором М.О. Левитським. У передвоєнні роки у ньому займалися 5-8 студентів. Першими керівниками студентського гуртка були доценти В.А. Крамаревський та І.А. Кореневич. Основним напрямком діяльності студентського наукового гуртка в цей період було освоєння діагностичних та лікувальних методик, клінічний розбір хворих. Більшість занять проводили в амбулаторії, пропускна здатність якої становила в середньому 200 чоловік на день. За період з 1922 по 1941 р. було прийнято 485 766 амбулаторних хворих (по 23 130 чоловік на рік), в стаціонарі лікувалися 9366 хворих (по 446 чоловік на рік), з них прооперовано 7757 хворих (по 369 чоловік на рік).

Професор М.А.Левитський був блискучим хірургом-офтальмологом. При ньому обсяг хірургічних втручань на органі зору був досить значним. Серед порожнинних операцій на очному яблуці особливе місце посідала розроблена ним операція видалення з ока субретинального цистицерка. У музеї клініки і нині зберігається унікальна колекція препаратів – 15 цистицерків, видалених з ока професором М.А. Левитським.

Широке застосування в цей період дістали фізичні методи лікування, розробкою яких багато років успішно займався доцент Володимир Олександрович Крамаревський. Особливу увагу він зосереджував на рефлекторно-сегментарній терапії, що значно підвищило ефективність консервативного лікування хворих із складними очними захворюваннями.

Проф. М.А. Левитський написав 40 наукових праць. Основний напрям його наукових досліджень полягав у пошуках методів локалізації офтальмоскопічних змін на поверхні склери. Разом з професором Гольдманом він склав таблицю проєкції офтальмоскопічних змін на склеру, якою і досі користуються окулісти, особливо для локалізації розривів сітківки під час її відшарування.

22 червня 1941 року почалася Велика Вітчизняна війна. У липні кафедру очних хвороб Київського медичного інституту було евакуйовано до м. Челябінська, де її тимчасово очолив професор Олександр Якович Самолов. У 1943 р. після звільнення Києва від німецько-фашистських окупантів кафедра повертається до рідного міста. Проте будинок очної клініки спалили відступаючі з міста фашисти. Клініку було розташовано по вул. Чкалова, 35. Все довелося починати спочатку. Виручили ті апарати й музейні експонати, які вдалося винести її співробітникам з будинку клініки, що горів. З 13 грудня 1943 року відновлено заняття зі студентами з офтальмології.

У післявоєнний період, у 50-ті та 60-ті роки (зав. кафедри - професор В.Н. Архангельський та професор П.С. Плітас), активізувалася робота студентського наукового гуртка, яким керували доценти І.А. Кореневич та Л.Л. Устименко, в ньому постійно займалися 8-12 студентів. Крім удосконалення офтальмологічної підготовки, студенти широко проводили наукові дослідження, присвячені, головним чином, питанням очного травматизму, гістологічним змінам оболонок ока при запальних захворюваннях, ультразвуковій діагностиці в офтальмології.

Віталій Миколайович Архангельський (1897-1973)

У 1944 р. очолив кафедру професор В.Н. Архангельський (1897-1973), який до цього керував кафедрою офтальмології Куйбишевського медичного інституту. Він доклав багато зусиль до відновлення клініки. В пристосованому приміщенні було розгорнуто стаціонар на 50 ліжок і досить велику амбулаторію. Це дало змогу лише протягом 1948 р. продемонструвати студентам близько 5000 хворих з різною очною патологією.

З грудня 1949 року базою кафедри стало очне відділення лікарні № 14 ім. Жовтневої революції, де спочатку було 60, потім 80 ліжок. Поступово поліпшувалося оснащення клініки. Обсяг лікувальної роботи в повоєнні роки був дуже великим – щорічно приймали в середньому 41 990 амбулаторних хворих і лікували в стаціонарі 680 хворих, 537 з яких оперували. Методики оперативних втручань постійно удосконалювали, насамперед на основі наукових розробок співробітників клініки.

Так, було впроваджено методи екстракції катаракти з кон'юнктивальним клаптом і розрізом передньої камери списоподібним ножом (В.О.Крамаревський), введення промасляного тампону під час дакріоцисториностомії (А.М. Марченко), діатермокоагуляції пухлинної райдужки (В. Н. Архангельський, В.П.Пурік), виразок рогівки (Е.О. Котелянський). Удосконалено методи рентгенлокалізації чужорідних предметів в оці (І.А. Кореневич, С.Н. Смирнов), випробувано нові лікувальні препарати, наприклад, пірофос при глаукомі (Л.Л. Устименко).

Наукові дослідження проф. В.Н. Архангельського присвячені, головним чином, вивченню морфологічної сутності патологічних процесів у оці, що дозволило вченому пізніше видати атлас "Морфологічні основи офтальмоскопічної діагностики", удостоєний премії ім. М.І. Авербаха. За 10 років праці проф. В.Н. Архангельський опублікував 15 наукових праць, його учнями підготовлені та захищені 4 кандидатські дисертації.

В.Н. Архангельський – автор підручника з очних хвороб для студентів (два випуски), відповідальний редактор багатотомного керівництва з очних хвороб для офтальмологів.

У повоєнний період дисципліну вивчали на 4 факультетах: лікувальному (У курс, 95 годин, з них 38 — лекцій та 57 практичних занять), педіатричному (У курс, 95 годин, з них 38 — лекцій та 57 практичних занять), санітарно-гігієнічному (У курс, 65 годин, з них — 26 лекцій та 39 практичних занять) та стоматологічному (У курс, 48 годин, з них 16 — лекцій та 32 практичних занять).

У 1953 р. проф. В.Н. Архангельського було переведено до Москви на посаду завідувача кафедри очних хвороб 1-го Московського медичного інституту ім. С.М.Сеченова.

Іван Андрійович Кореневич (1892-

Протягом 1953-1954 навчального року кафедрою очних хвороб КМІ тимчасово завідував доцент Іван Андрійович Кореневич. Іван Андрійович пройшов війну на посаді старшого ординатора і став відомим ученим, великим фахівцем в області травми органа зору. Він перший у Радянському Союзі підняв питання про діасклеральне видалення сторонніх тіл, він увів біомікроскопію ока в повсякденну практику офтальмологів Києва й Київської області. Він працював на кафедрі впродовж 50 років (1916-1966), був досвідченим клініцистом, хірургом-офтальмологом, педагогом. Він – автор перекладу керівництва з біомікроскопії Кобі (1931) і монографії "Біомікроскопія ока" (1969). І.А. Кореневич навчив співробітників клініки широко застосовувати щілинну лампу, що сприяло найточнішій діагностиці, а пізніше полегшило перехід до мікрохірургії. З 1953 по 1964 р. І.А. Кореневич на громадських засадах працював головним офтальмологом МОЗ УРСР.

Павло Савич Плітас (1892-1979)

У 1954 р. завідувачем кафедри було обрано професора Павла Савича Плітаса, учня професора К.Х. Орлова, який до цього 20 років завідував кафедрою офтальмології Івановського медичного інституту. Професор П.С.Плітас впровадив строгу профілізацію викладання очних хвороб на кожному факультеті. Маючи художній хист, професор П.С.Плітас ілюстрував лекції малюнками. Студенти досліджували хворих навіть під час екзаменів.

Очні хвороби вивчали на У курсі, кількість годин зменшилась на лікувальному факультеті до 80 годин (32 години лекцій та 42 години практичних занять) та на педіатричному факультеті до 85 годин (34 години лекцій та 51 година практичних занять). Проф. П.С. Плітас особисто читав всі лекції, використовував пояснювальні малюнки. Обов'язковим елементом іспиту було обстеження хворого.

Під час керівництва кафедрою проф. П.С.Плітасом у Жовтневій лікарні у 1958 р. було відкрито пункт невідкладної допомоги (цілодобовий), у 1959 р. – глаукоматозний кабінет і першу в Києві лабораторію з добору і виготовлення контактних лінз.

Проф. П.С. Плітас приділяв велику увагу морфологічним дослідженням. У клініці систематично проводили клініко-анатомічні конференції з розрізом енуклеюваних очей та детальним розглядом гістологічної картини мікропрепаратів. Було впорядковано музей макро- та мікропрепаратів, складено картотеку результатів гістологічних досліджень із замальовкою препаратів у журналі.

Основні напрямки наукових досліджень співробітників клініки в цей період: вивчення професійної патології ока (П.С. Плітас), клініко-морфологічне вивчення змін периферичної нервової системи ока при його контузії (І.П.Чуїстова), поверхневі ушкодження рогівки (Л.О. Седой), опіки ока (М.Є. Пархоменко), вивчення лікувальної ефективності різних препаратів-інтермедиуму (Д.Т. Пиндич), арміну (Л.Л.Устименко), АЦС (В.О. Крамаревський, М.Є.Пархоменко, А.М.Марченко), трипсину та хемотрипсину (П.В.Пурик), ефективність фізіотерапевтичних процедур під час лікування очних захворювань (В.О.Крамаревський).

Професор П.С. Плітас багато зробив для розвитку вітчизняної науки про професійну патологію й травматологію ока. В його дослідженнях висвітлені такі питання, як зміни органа зору при загальному перегріванні організму, при дії електричної дуги, ультракоротких радіохвиль, ушкодженні залізною окалиною. Він розробив під контролем офтальмоскопа спосіб видалення магнітних осколків, які плавають у склоподібному тілі, удосконалив техніку видалення вогнепальних осколків з орбіти, немагнітних сторонніх тіл з кута передньої камери ока.

Професор П.С. Плітас – автор оригінального офтальмоскопічного атласу (1958), автором малюнків якого він був, а також монографії "Догляд за медичним інструментом" (1968).

У 1954-1966 рр. на кафедрі виконали і захистили кандидатські дисертації Л.Л. Устименко, М.А. Духина, І.П. Чуїстова, Л.О. Седой. У цей період в стаціонарі лікувалися в середньому 1204 хворих на рік, 736 з яких було зроблено різні очні операції. Професор П.С. Плітас багато й успішно оперував, особливо вдало робив пластичні операції на повіках і орбіті ока. Він розробив і впровадив складну операцію видалення амагнітних нефіксованих внутрішньоочних чужорідних тіл під контролем офтальмоскопії.

Тетяна Володимирівна Шлопак (1918–1985)

У 1966 - 1983 роках кафедру очолювала професор Тетяна Володимирівна Шлопак.

Тетяна Володимирівна закінчила Одеський медичний інститут, була ученицею акад. В.П. Філатова, під його керівництвом виконала і захистила кандидатську дисертацію: "Еластотонметричні дослідження і тканинна терапія при міопічних хоріоретинітах" і в 1964 році, в Києві – докторську, присвячену новій і дуже важливій проблемі – "Вивчення ролі мікроелементів у очній патології". Завідувала кафедрою офтальмології Станіславського (Івано-Франківського) державного медичного інституту (1955 -

1966 роки) і кафедру очних захворювань Київського медичного інституту (1966 - 1983 роки), а потім до 1985 року була професором-консультантом. Автор більш ніж 100 наукових публікацій, розробила та удосконалила операції - реваскуляризація хоріоїдеї при пігментній дистрофії сітківки, синусотрабекуломія з іридо-склеректомією при глаукомі, антиглаукоматозна комбінована трофічна операція тощо. Її основною працею є монографія: "Мікроелемент в офтальмології" (1969 рік).

Підготувала 5 докторів наук, які стали завідувати кафедрами у інших вузах, та 15 кандидатів медичних наук.

Тетяна Володимирівна обиралась депутатом Верховної ради УРСР з 1963 по 1970 роки, була нагороджена орденом "Трудового Червоного Прапора", медалями, їй було присвоєно звання "Заслужений діяч науки УРСР" в 1979 році.

Проф. Т. В.Шлопак, очолила нове наукове направлення у ССРСР – "Експериментальні та клінічні дослідження мікроелементів в офтальмології". З її приходом на кафедру відбулися значні зміни у тематиці наукових досліджень. Більшість наукових робіт присвячено з'ясуванню патохімічної сутності різних захворювань органа зору (катаракти, глаукоми, дистрофії сітківки та ін.).

Професор Т.В.Шлопак проводила велику роботу для поліпшення навчально-методичного процесу. Значно збільшено кількість ілюстративного матеріалу для практичних занять та лекцій (таблиці, муляжі, діапозитиви, кінофільми тощо). Навчальні кімнати обладнано апаратурою (щілинна лампа, периметр, кампіметр, адаптометр, аномалоскоп, апарат Рота, набір скельць тощо).

Проф. Т.В. Шлопак наполягала на тому, щоб 2/3 навчального часу студенти працювали з хворими, щоб не було на практичному занятті мікролекцій. На лекціях завжди демонструвалися хворі, запрошувалися члени УТОС, які знайомили студентів з методикою читання та писання за Брайлем, розповідали про організацію побуту та праці сліпих. На вивчення дисципліни відводилося вже 72 години на лікувальному факультеті (по 36 годин лекцій та практичних занять) та 76 годин на педіатричному (26 годин лекцій та 50 годин практичних занять).

Гурток розширився до 12-20 студентів щорічно, укріпився організаційно. Гуртківці почали регулярно виступати на інститутських наукових конференціях.

З метою удосконалення лікувально-консультативної роботи клініку було реконструйовано – створено апаратні кімнати з кабінетами, обладнаними необхідною для роботи апаратурою, встановлено чіткий розклад безперебійної роботи апаратури. Для операційної було придбано фото коагулятори, операційні мікроскопи. Поступово всі співробітники кафедри опанували проведення очних операцій під мікроскопом. Розширено коло оперативних втручань, серед яких були також операції, розроблені або удосконалені проф. Т. В.Шлопак та її учнями,- реваскуляризація хоріоїдеї при пігментній дистрофії сітківки, синусотрабекуломія з іридосклеректомією при глаукомі, антиглаукоматозна комбінована трофічна операція тощо.

Співробітники кафедри в цей період щорічно лікували в стаціонарі в середньому 1340 хворих, з яких 572 прооперовано, і амбулаторно консультували в середньому 15 965 чоловік на рік.

Леонід Олександрович Седой (1933-2012)

З 1983 по 1985 роки обов'язки завідуючого кафедрою очних хвороб виконував учень професора П.С.Плітаса – доцент Леонід Олександрович Седой, який працював у галузі діагностики, лікування та профілактики очного травматизму.

Л.О.Седой народився 14 січня 1933 року в с. Іваниця Чернігівської області. Мати – вчителька, батько – лікар. В 1971 році закінчив Іваницьку середню школу і поступив на лікувальний факультет Київського медичного інституту.

В студентські роки займався самодіяльністю в інститутській капелі бандуристів, був старостою курсу, закінчив інститут з відзнакою.

Після інституту два роки працював окулістом в рідному селі Іваниця на Чернігівщині, а потім з 1961 по 1963 ординатором обласного офтальмологічного диспансеру в м. Миколаїв, де отримав перші офтальмохірургічні навички.

З 1963 року вся професійна діяльність Л.О.Седого протягом сорока років пов'язана з кафедрою офтальмології Національного медичного університету.

З 1963 по 1965 рік був клінічним ординатором, з 1965 по 1967 рік – аспірантом, а з 1968 по 1971 рік – асистентом кафедри очних хвороб. Його формування як викладача, науковця і клініциста проходило спочатку під керівництвом проф. П.С.Плітаса і доц. В.О.Крамаревського, а потім під керівництвом проф. Т.В.Шлопак. З 1971 року Л.О.Седой став доцентом кафедри.

В 1968 році Л.О.Седой захистив кандидатську дисертацію, присвячену травмам рогівки сторонніми тілами. На протязі роботи на кафедрі Л.О.Седим було опубліковано біля 70 наукових праць. Основними напрямками наукової роботи були: вторинна глаукома, проникаючі поранення ока, лікування контузій очей, які супроводжуються зміщенням кристаліка, удосконалення хірургічного лікування хворих з травматичними катарактами, а також діагностика і лікування травматичних змін сітківки.

Крім практичних занять зі студентами Л.О.Седой читав повний курс лекцій на різних факультетах, в широкому діапазоні виконував складні офтальмологічні операції.

Л.О.Седой, мая великий клінічний досвід роботи, вмів зацікавити молоде покоління. Лекції Леоніда Олександровича і практичні заняття були завжди цікаві і корисні як для студентів, так і для молодих спеціалістів, молодих викладачів факультета удосконалення лікарів. Доц. Л.О.Седой завжди у своїх лекціях, на практичних заняттях наводив дуже цікаві приклади з класичної літератури, проводив несподівані аналогії, доводячи що знання лікаря мусять мати широкий діапазон. Він доводив, що лише за умов великої жадоби до знань молодий спеціаліст-початківець може стати справжнім фахівцем.

З серпня 1983 року по лютий 1985 року Л.О.Седой виконував обов'язки завідуючого кафедрою очних хвороб. В цей період вперше на кафедрі були освоєні операції екстракції катаракти з внутрішньоочними лінзами, удосконалювалась мікрохірургічна техніка при проникаючих травмах ока, проводилась робота

по організації міського травматичного офтальмологічного центру на базі Центральної Клінічної лікарні, де оперувались на сучасному рівні хворі не тільки в плановому порядку, но і по швидкій допомозі.

Співробітники кафедри очних хвороб активно надавали допомогу по санітарній авіації.

З 1985 року Л.О.Седой продовжував працювати доцентом кафедри під керівництвом проф. Г.Д.Жабоедова. Крім непосредньої учбово-методичної, наукової і лікувальної роботи був керівником студентського гуртка, відповідальним за підготовку інтернів, активно проводив консультативну роботу.

Л.О.Седой написав більше ніж 20 наукових праць. Серед них: "Про іскрову травму ока" в 1967 році, "Зміни рогової оболонки при непроникаючих пошкодженнях її сторонніми тілами" в 1968 році, "Особливості епітелізації раневих дефектів рогової оболонки при проникненні в неї сторонніх тіл" в 1968 році, "Значення окуло-окулярних реакцій при прободних пораненнях очей для профілактики симпатичного запалення" в 1973 році, "Вибір антибіотика і метода його введення при лікуванні проникаючих поранень, ускладнених інфекцією" в 1975 році, "Значення мікрохірургічної техніки в обробці проникаючих поранень очей" в 1976 році, "Ефективність деяких нових методів лікування герпетичних кератитів" в 1977 році, "Особливість хірургічного лікування хворих з вторинною післятравматичною глаукомою" в 1977 році, "Хірургічне лікування факогенної і увеальної глаукоми" в 1978 році, "Значення концентрації антибіотиків при проникаючих пораненнях очей" в 1978 році.

Геннадій Дмитрович Жабоедов (1938 р.н.)

1984 року на посаду завідуючого кафедрою було обрано доктора медичних наук Геннадія Дмитровича Жабоедова (1938 р.н.) який розпочав роботу в лютому 1985 року. Г.Д. Жабоедов одержав офтальмологічну освіту в Харкові, Учень нейроофтальмолога, члена-кореспондента АМН СРСР та АН УРСР. професора І.Й. Меркулова. Захистив кандидатську дисертацію "Послідовні образи в нормі та під час захворювань зорово-нервового апарату" (1970) та докторську дисертацію "Патогенез набряків диску зорового нерва, їх клініка і диференціальна діагностика" (1983). Проф. (1986), заслужений лікар України (1993), член-кореспондент АМН України (1997). У 1984 р. Г.Д. Жабоедова нагороджено медаллю "Винахідник СРСР", у 1993 р. йому присвоєно звання "Заслуженого лікаря України", у 2000 році – «Заслуженого діяча науки та техніки».

В своїх працях запропонував нові діагностичні методи дослідження гостроти зору, поля зору, просторової та контрастної чутливості зорового нерву, сітківки, та пристрої для їх реалізації; нові методи консервативного та хірургічного лікування глаукоми та катаракти, захворювань сітківки та зорового нерву, пошкоджень органа зору, тяжких ускладнень очей у хворих на гіпертонічну хворобу, цукровий діабет, хронічну ниркову недостатність. Є науковим керівником центру «Травма ока» м. Києва. Створив сучасну українську школу нейроофтальмологів.

Підготував 14 кандидатів медичних наук і доктора медичних наук.

Г.Д. Жабоедов - голова Проблемної комісії МОЗ та АМН України "Офтальмологія та тканинна терапія", куратор наукових досліджень з очних хвороб наукової ради з клінічної медицини при Президії АМН України, член редакційної ради "Офтальмологічного журналу", член ВАКУ України, керівник опорної кафедри очних хвороб, Президент асоціації нейроофтальмологів, глаукоматологів і ретинологів України.

Автор понад 300 наукових робіт, серед них - дві монографії, перший український підручник з офтальмології «Очні хвороби», термінологічний офтальмологічний словник, офтальмологічні розділи в трьох довідкових посібниках для лікарів, а також чисельні методичні рекомендації та навчальні посібники.

Оксана Петрівна Вітовська

2013 року на посаду завідувача кафедрою було обрано доктора медичних наук, заслуженого лікаря України Вітовську Оксану Петрівну. Оксана Петрівна у 1988 році закінчила з «відзнакою» Київський медичний інститут імені О.О. Богомольця за спеціальністю «лікувальна справа». В 1988-1994 роках навчалась в клінічній ординатурі кафедри очних хвороб Київського медичного інституту імені О.О.Богомольця.

В 1994 році за конкурсом поступила в аспірантуру на кафедру очних хвороб Київського медичного інституту та у 1997 році в Одеському НДІ очних хвороб та тканинної терапії імені акад. В.П. Філатова захистила кандидатську дисертацію на тему "Эффективность применения эмбриональной нервной ткани в лечении пигментной дистрофии сетчатки" за спеціальністю 14.01.18 – «офтальмологія».

Працювала на посаді асистента (1997-2000), доцента (2000-2013), професора кафедри офтальмології НМУ імені О.О. Богомольця.

Друга вища освіта - юридична.

У 2011 році захистила докторську дисертацію на тему «Наукове обґрунтування національної стратегії боротьби з первинною глаукомою в Україні». В лютому 2013 р. призначена на посаду професора кафедри офтальмології НМУ імені О.О.Богомольця.

Основні напрямки науково-практичної роботи: питання скринінгу, виявлення факторів ризику, формування груп підвищеного ризику, діагностики та лікування глаукоми, організації медичної допомоги офтальмологічним хворим, діагностики та лікування захворювання сітківки та зорового нерву. Впровадження в клінічну практику: нові методи діагностики (комп'ютерного визначення центрального поля зору, томографічного аналізу нейроархітекτονіки сітківки, ранньої діагностики доклінічних проявів глаукоми та захворювань сітківки), нові методи лікування захворювань сітківки, розробка та впровадження алгоритмів профілактики, діагностики, лікування офтальмологічних захворювань та диспансерного спостереження хворих.

Публікації: автор понад 140 наукових праць, з них 73 наукові статті; є співавтором 3 навчально-методичних видань, 1 довідника, 1 навчального посібника, 2 підручників з офтальмології для студентів ВМНЗ України та 1 підручника для

сімейних лікарів, 5 раціоналізаторських пропозицій, 2 інформаційних листів про нововведення в охороні здоров'я, патенту на винахід.

Громадська діяльність: член Спеціалізованої Вченої ради К 26.613.05 14.01.18 - офтальмологія (НМАПО імені П.Л. Шупика), вчений секретар спеціалізованої вченої ради Д 26.003.01, член вченої ради медичного факультету №2 НМУ імені О.О.Богомольця, член редколегії журналу «Архів офтальмології України», член Європейської Асоціації глаукоматологів, віце-президент Асоціації офтальмологів-нейроофтальмологів, глаукоматологів України з питань міжнародних зв'язків, член міжнаціональної експертної ради офтальмологів з проблем глаукоми, голова Київського товариства офтальмологів,

Член робочих груп МОЗ України по розробці Протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Офтальмологія» (наказ МОЗ України №117 від 15.03.2007 р), галузевих заходів МОЗ України по профілактиці і ранньому виявленню глаукоми в Україні (червень 2007 р.), уніфікованих клінічних протоколів первинної та вторинної медичної допомоги (глаукома) (наказ МОЗ України №816, 2011 р.), формулярного керівництва з використання лікарських засобів «Офтальмологія», наказу МОЗ України №30 від 28.01.2008 року «Про заходи, щодо удосконалення профілактики, раннього виявлення глаукома та попередження інвалідності по зору», Наказу МОЗ України «Про систему офтальмологічної допомоги населенню України» (№372 від 14.05.2013), Уніфікованих клінічних протоколів первинної та вторинної медичної допомоги («Катаракта», «Порушення рефракції») (2013р.), віце -президент Асоціації нейроофтальмологів та глаукоматологів.

Оксана Петрівна Вітовська має почесне звання «Заслужений лікар» України, Подяку Київського міського голови, нагороджена Орденом Святителя Луки архієпископа Кримського.

Дмитро Геннадійович Жабоедов

2019 року на посаду завідувача кафедрою було обрано доктора медичних наук Жабоедова Дмитра Геннадійовича. Дмитро Геннадійович у 1997 закінчив Національний медичний університет імені О.О. Богомольця за спеціальністю «лікувальна справа». З 1997 по 1999 р Дмитро Геннадійович проходив інтернатуру за спеціальністю офтальмологія на базі кафедри очних хвороб Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця. З 1999 по 2001 р - клінічна ординатура на базі кафедри офтальмології Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика Центр «Мікрохірургії очі». З 2001 по 2005 р - аспірантура кафедри офтальмології Київської медичної академії післядипломної освіти.

У 2005 році захистив кандидатську дисертацію на тему: «Клінічні дослідження методів імплантації інтраокулярної лінзи при відсутності капсульної опори». У 2015 році успішно захистив докторську дисертацію на тему «Хірургічна корекція аберацій оптичної системи ока при лікуванні вікової катаракти».

Протягом 2002-2014 років працював на посаді асистента кафедри офтальмології Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця, а з 2014

року - доцент кафедри офтальмології Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця.

Основні напрямки науково-практичної роботи: мікрохірургічне лікування катаракти і глаукоми, лікування відшарування сітківки, запальних, дистрофічних захворювань сітківки, травматичних ушкоджень органу зору. З метою лікування хвороб сітківки використовує лазерні технології.

Публікації. Д. Г. Жабоедов автор понад 200 наукових праць, серед них національний підручник офтальмології, автор 12 патентів, авторських свідоцтв, методичних рекомендацій.

Громадська діяльність: член Асоціації нейроофтальмологів, глаукоматологів України, член Європейського та Міжнародного товариств рефракційних і катарактальних хірургів, Американської академії офтальмологів. Учасник вітчизняних і міжнародних симпозіумів, конференцій, конгресів, з'їздів офтальмологів, брав участь в показових операціях в рамках «Жива хірургія». Нагороджений: почесною грамотою Державної пенітенціарної служби України (2012), почесною грамотою Міністерства оборони України (2017).

Отже, історія кафедри офтальмології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця – це полум'яна розповідь про становлення Київської офтальмологічної школи, про науковий подвиг і подвижницьку діяльність її засновників і кращих представників, які крізь століття пронесли і розвинули традиції тих, хто стояв біля колиски флагмана вищої медичної освіти України.